

Ocene o publikacijah in razstavah

Vodnik po fondih in zbirkah Pokrajinskega arhiva Koper, Pokrajinski arhiv Koper = Archivio regionale Capodistria, Koper 2006, 551 strani

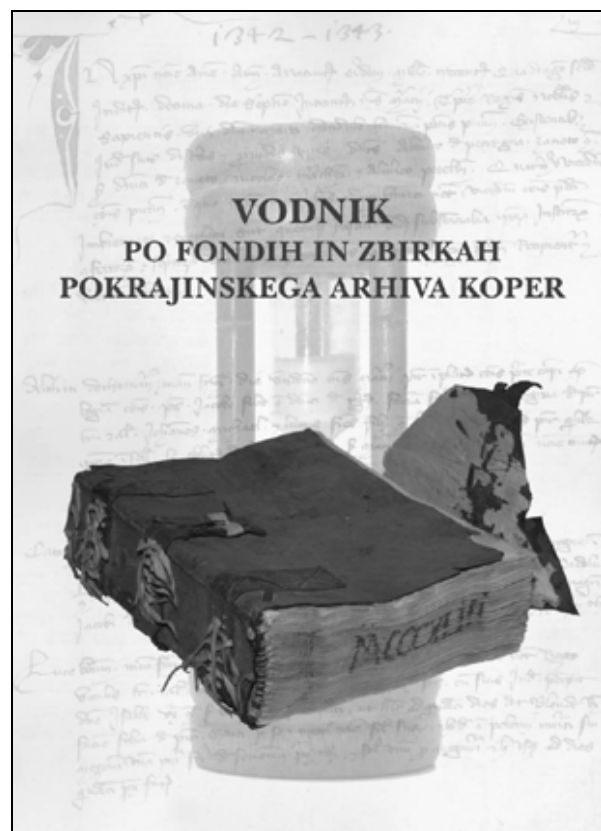
Ob 50-letnici delovanja Pokrajinskega arhiva Koper je izšel Vodnik po fondih in zbirkah v obsegu 551 strani, uredila ga je Zdenka Bonin, izdajo je omogočilo Ministrstvo za kulturo RS.

Če se ozremo v preteklost koprškega arhiva, najdemo prvi popis gradiva leta 1909, ko je koprski arhivist Francesco Majer izdal inventar starega koprškega občinskega arhiva (Inventario dell'Antico Archivio Municipale). Šele leta 1975 je v brošuri razstave Sprehod skozi čas izšel seznam pomembnejših zbirk in fondov koprškega arhiva. Ema Umek je predstavila pomembnejše zbirke, provenjence s področja uprave, gospodarstva, sodstva, šolstva, kulture, društev, političnih organizacij, verskih skupnosti in rodbinskih fondov. Leta 1984 je bil v okviru vodnikov Arhivskih fondov in zbirk v SFRJ SR Slovenija objavljen pregled arhivskih fondov in zbirk v Pokrajinskem arhivu Koper od strani 91 do 113. Če vodnika primerjamo med seboj, ugotovimo, da je imel arhiv leta 1984 334 fondov in 23 zbirk ter 2150 tekočih metrov gradiva, leta 2006 pa hrani 802 fonda in 4766 tekočih metrov gradiva.

V uvodu izdanega Vodnika je opisan razvoj in nastanek arhiva, seznam zaposlenih arhivskih delavcev in seznam izdanih arhivskih publikacij. Zaposleni v koprskem arhivu so izdali 29 publikacij, s katerimi so omogočili dostop do zanimivega in pomembnega arhivskega gradiva. Naštete so naloge arhiva ter uporaba arhivskega gradiva, kjer so opisani pogoji dostopnosti gradiva in njegovega reproduciranja ter obveznosti uporabnika, kot pravilno citiranje in izročitev enega izvoda publikacije, videokasete, zgoščenke ali katerekoli druge objave, ki je nastala na podlagi arhivskega gradiva. Zelo pomembni so napotki za uporabo vodnika; najprej so podani podatki o računalniški aplikaciji, s pomočjo katere je bil narejen vodnik (program MS Access 2003, baza SQL, strežnik MySQL 5.0). Nato sledijo razlage signature fonda, imena fonda in ostalega. Ti napotki so zelo pomembni, predvsem za tiste obiskovalce čitalnice, ki se prvič srečajo z arhivom, saj jim ni znano, kako se lotiti raziskovanja, iskanja podatkov. Ravno tako jim ni znano, kako uporabljati vodnik in inventarje fondov, niti kaj pomenijo različne kratice. Pohvalno je, da so v Vodniku tudi navodila za citiranje arhivskega gradiva iz fondov in zbirk, saj prihaja pri citiranju do različnih in nepoenotenih oblik citiranja arhivskih virov, veli-

kokrat so uporabniki površni in virov ne citirajo pravilno. Pomembno pomagalo je tudi razlaga vseh 171 kratice, ki se pojavljajo pri opisu fondov.

Fondi so razdeljeni glede na nastanek na 15 večjih enot. Prva enota je uprava do 1945 oz. 1947 (1954), ki se deli na okrajne gosposke in okrajne komisarjate, okrajna glavarstva in civilne komisarjate, okrajne urade, komune, merije in občine, carinske in davčne urade in pomorske urade. Druga enota je uprava po 1945 oz. 1947 (1954), ki se deli na oblastne organe in upravne organe. Med upravne organe sodijo pokrajinski oz. oblastni organi, okrožni in okrajni organi, skupnost občin, temeljne enote lokalne uprave in samouprave, krajevni ljudski odbori, občinski ljudski odbori, skupščine občin. Med upravne organe sodijo razne komisije, skladi, inšpektorati, carinarnice, uprave, zavodi, samoupravne interesne skupnosti, krajevni in matični uradi. Tretja enota je pravosodje, kjer si sledijo razna sodišča, glede na sodno instanco in notariji po zgodovinskih obdobjih Beneške republike do leta 1797, Habsburške monarhije na območju bivše beneške Istre, Italijanskega kraljestva od leta 1805 do 1809/Ilirskih provinc, Habsburške monarhije od leta 1813 do 1918, kraljevine Italije od leta 1918 do 1943, Svobodnega tržaškega ozemlja od leta 1947 do 1954,

Jugoslavije in Slovenije 1945–1990. V četrti enoti so fondi gospodarstva, ki se delijo na gospodarske zbornice, agrarno gospodarstvo, pridobivanje in pripravo geoloških surovin, predelovalno gospodarstvo, proizvodnjo in distribucijo energije, tisk, prostorsko in stanovanjsko-komunalno gospodarstvo, gradbeništvo, posredovanje blaga in storitev, promet in zveze, gostinstvo, finančno gospodarstvo, druge storitvene dejavnosti, razne gospodarske organizacije in dejavnosti. V peti enoti so šolski fondi; najprej so našteje osnovne šole, sledijo srednje šole in fakultete. Nato sledijo šolski fondi dopolnilnega izobraževanja, dijaški domovi in šolske oblasti. V deveti enoti so fondi, ki po provenjenci sodijo med kulturo in znanost. V deseti enoti je gradivo društev, v enajsti enoti pa gradivo zdravstva in socialnega skrbstva. Družbeno politične organizacije predstavljajo dvanajsto enoto, cerkvene ustanove trinajsto enoto. Sledi štirinajsta enota z družinskimi in osebnimi fondi. Kot zadnja, petnajsta enota sledijo razne zbirke.

Najbolj obsežni enoti sta uprava in pravosodje. Zelo dragoceno in staro gradivo je v rodbinskih in družinskih fondih. Vsak fond ima navedeno številko, ime v slovenščini in tudi v tujem jeziku, če obstaja, letnice gradiva, tekoče metre gradiva ter število škatel. Nato je kratko povzeta bistvena vsebina fonda, našteji so pripomočki za uporabo, ustvarjalci gradiva ter historjat ustvarjalca. Nekateri historjati pomembnejših fondov, kot so gospodstvo Švarceneg, občina Piran, občina Koper imajo zelo obsežne in izčrpne historjate. Lažje iskanje po Vodniku nam omogoča imensko kazalo s kar 343 osebami ter krajevno kazalo s 363 kraji; oba kazala nam omogočata lažji dostop do virov o eni osebi ali kraju, kar raziskovalcem olajša delo.

Zunanje strani je lično oblikoval Dušan Podgornik, pričajo nam o preteklem času, ki ga lahko spoznavamo le skozi pisne vire. Notranjost knjige je obogatena z reprodukcijami starih dokumentov, kot so vicedominska knjiga notarja in vicedomina Johanesa iz 14. stoletja, duka beneškega doža Rayneriusa iz leta 1263, razglas beneškega urada za preskrbo z žitom iz leta 1797, knjiga bratovščine sv. Elene iz Podpeča leta 1749, listina avstrijskega cesarja Franca Jožefa I. iz leta 1911, s katero je Ilirsko Bistrico povzdignil v trg, obrazec prisege za župana in svetnike v slovenščini iz leta 1849, katastrsko mapo k. o. Kazlje iz leta 1927, šolsko spričevalo C. k. vadnice v Kopru iz leta 1903, fotografije tamburaškega društva "Sloga" Jelšane, sloparske godbe, društva "Svoboda" iz Sv. Antona, gledališki plakat iz leta 1884, dragocene in bogato okrašene doktorske diplome in lekarniške diplome ter ostalo. To slikovno gradivo nam prikaže bogati zaklad pisne dediščine koprškega arhiva, ki je z Vodnikom dobila svoj trajni pregled in zelo uporabno pomagalo.

Ob vodniku je bila izdana tudi praktična zgibanka namenjena obiskovalcem arhiva, z osnovnimi podatki in urnikom obeh enot v Kopru in Piranu. Kratko je predstavljena zgodovina arhiva, arhivsko gradivo, osnovne in druge dejavnosti arhiva, predstavljena je tudi uporaba gradiva z vsemi napotki in opisom, kako v arhivu ravnamo in kaj lahko pričakujemo. Zgibanka je izdana tudi v italijanskem jeziku, ker Koper in Piran sodita v dvojezično območje. Zgibanka je opremljena s sedemnajstimi nazornimi fotografijami in reprodukcijami dokumentov, načrtov, razglednic.

Ob izdaji Vodnika je bila ob 50-letnici koprškega arhiva pripravljena razstava z naslovom Zgodbe stoletij. Razstavljenih je bilo 11 vicedominskih knjig iz piranske enote kot opozorilo na bogati vir, ki nam priča o vsakdanjiku v 14. in kasnejših stoletjih. Razstavljene so bile: najstarejša piranska vicedominska knjiga, ki sta jo v letu po ustanovitvi urada vicedominiral Perinus, sin pok. Appollonia iz Pirana, in Johannes, sin pok. Henricusa Adalgeria, iz let 1325–1326, imbreviature notarja in komunskega vicedomina Johannisa, sina pok. Henricusa Adalgeria, 1342–1344, zvezek komunske vicedominarije, v katerega je imbreviature zapisoval notar in vicedomin Johannes Henricus, 1345–1366, vicedominska knjiga, v katero so bili vpisani testamenti Pirančanov 1382–1468, knjiga, v katero je komunski vicedomin Antonius, sin Carotusa Vitalisa, zabeležil vse pogodbe, ki so bile sklenjene v času njegovega uradovanja, imbreviaturni zvezek vicedomina Antoniusa Vitalisa 1409–1417, vicedominska knjiga Joannesa, sina pok. Antoniusa Vitalisa, 1443–1449, imbreviaturni zvezek vicedomina Peregrinusa, sina pok. Joannesa Vitalisa, 1443–1449, knjiga, v katero je sklenjene pogodbe vpisoval Christophorus Appollonio 1556–1565, abecedni indeks pogodb o nepremičninah, ki jih je vpisal vicedomin Nicolaus Petronius 1600–1661, abecedni indeks vseh kupoprodajnih in menjalnih pogodb 1612–1652.

Hkrati je ta razstava opomin na nevrnjeno gradivo koprškega komuna iz Italije, ki ostaja raziskovalcem nedostopno, kljub temu, da mineva že šestdeset let od podpisa mirovne pogodbe med Italijo in Jugoslavijo.

Mirjana Kontestabile Rovis

Janez Kopač, Lokalna oblast na Slovenskem v letih 1945–1955, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave 29, Ljubljana–Kranj 2006, 383 strani

Lokalna oblast, o kateri govori knjiga mag. Janeza Kopača, je pritegnila pozornost arhivov najprej v zvezi s spremembami pisarniškega poslovanja. Tako je že leta 1958 dr. Sergij Vilfan, tedaj ravnatelj Mestnega